

ФОРМУВАННЯ КЛІНІЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ НОРМАЛЬНОЇ ФІЗІОЛОГІЇ

*І.В.Аїщенко, В.П.Аїщенко, Т.М.Запорожець, Л.Е.Весніна, В.М.Соколенко,
З.Н.Моргун, Г.П.Павленко, М.Ю.Жукова, О.В.Коковська, О.В.Ткаченко,
Н.М.Федогенкова*

Однією з перших дисциплін, яка започатковує формування в студентів клінічного мислення є нормальна фізіологія, адже, вивчаючи цей предмет, майбутній лікар дізнається про функції тканин, органів, систем, опановує клінічними методами дослідження цих функцій, вивчає норми їхніх показників з урахуванням вікових, статевих відмінностей, змін показників у різних фізіологічних умовах та при типовій патології.

Завдання вивчення фізіології, які визначаються освітньо-професійною програмою (ОПП) підготовки лікаря відповідного фаху, - навчити:

- робити висновок про стан фізіологічних функцій організму, його систем та органів;
- аналізувати вікові особливості функцій організму та їх регуляцію;
- аналізувати регульовані параметри й робити висновки про механізми нервової та гуморальної регуляції функцій організму і його систем;
- аналізувати стан здоров'я людини за різних умов на підставі фізіологічних критеріїв.

Усе це потребує опанування практичними навичками та вміннями для формування в студентів клінічного мислення, що визначас необхідність практично орієнтованого викладання фізіології у вищих медичних навчальних закладах.

У ВДНЗУ "УМСА" фізіологія викладається студентам медичного і педіатричного факультетів за спільною програмою та студентам стоматологічного факультету за окремою програмою. На основі відповідних типових програм розроблені робочі програми, плани занять, що передбачають проведення лабораторних робіт, на яких досліджуються функції організму, та окремих занять для контролю практичних навичок. Під час лабораторних занять вивчаються методи дослідження функцій організму, які використовуються в клініці як діагностичні, наприклад, ЕКГ, ЕЕГ, спірографія, дослідження рефлексів, аналіз крові, сечі та ін. При опануванні цими методами дослідження посилену увагу звертаємо не тільки на вивчення принципів, на яких базуються дослідження, а й на аналіз змін показників при типовій патології. Наприклад, аналізуючи ЕКГ, студенти вивчають не тільки нормальну кардіограму, а й можливі порушення ритму, провідності, збудливості. При вивченні показників загального аналізу крові студент має знати, за яких фізіологічних та патологічних умов у крові виникають анемія, лейкоцитоз, прискорення ШОЕ та ін. Посиленню формування клінічного мислення сприяють окремі заняття з практичних навичок, які проводяться наприкінці кожного змістового модуля на медичному факультеті та наприкінці курсу фізіології на стоматологічному факультеті. На медичному факультеті планом занять передбачено 7 окремих занять із контролю практичних навичок: практичні навички з фізіології ЦНС, серцево-судинної системи, систем крові, дихання, травлення, виділення, обміну енергії. Ми розробили перелік практичних навичок із фізіології для студентів медичного і стоматологічного факультетів. Питання з цього переліку обов'язкові серед питань кожного білета на підсумкових модульних контролях на медичному факультеті. Під час підсумкового модульного контролю студент демонструє викладачу свої практичні вміння – аналізує ЕКГ, спірограми, показники обміну енергії, дослідження крові, сечі та ін. У білетах для студентів стоматологічного факультету, крім тестових питань різних рівнів та задач, також є питання з практичних навичок. Студент письмово описує методи дослідження і принципи аналізу отриманих результатів. Білети для іноземних студентів, які складають усний іспит, містять 4 питання, одне з яких практичне.

Ураховуючи переважно стоматологічний напрямок підготовки медичних кадрів у ВДНЗУ "УМСА", кафедра фізіології видала у 2005 році "Практикум для студентів стоматологічних факультетів медичних вузів України" з грифом ЦМК МОЗ України, до якого включені питання практичного використання теоретичних знань із кожної теми та описання методів функціональних стоматологічних досліджень. У 1995 році опис цих досліджень було видано за участю кафедри окремим навчальним посібником "Функціональна діагностика в ортопедичній стоматології".

Досвід викладання фізіології співробітників кафедри та 15-річний досвід роботи в практичній охороні здоров'я її завідувача дозволяє під час лекцій та практичних занять наводити клінічні приклади використання знань фізіології в практичній роботі лікаря, що

підвищує зацікавленість студентів, сприяє кращому запам'ятовуванню інформації та формуванню клінічного мислення, підвищує рівень викладача в очах студента.

Важливість формування клінічного мислення студентів уже на перших курсах навчання в медичному ВНЗ підкреслювалася на навчально-методичній конференції "Перспективи практично орієнтованого викладання фізіології", яка відбулася 10-11 жовтня 2008 р. на базі Тернопільського державного медичного університету ім. І.Я.Горбачевського, де з доповіддю виступив завідувач кафедри фізіології УМСА.

Отже, формування клінічного мислення студентів закладається вже при вивченні фундаментальних дисциплін, зокрема нормальної фізіології, що дозволяє студенту на клінічних дисциплінах бути готовим до його вдосконалення. База для формування клінічного мислення студентів - це практичні навички, тому опанування ними з відповідним поточним та підсумковим контролем є обов'язковим завданням кафедр.

ФОРМУВАННЯ КЛІНІЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ УПРОВАДЖЕННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Т.І.Мизгіна, Л.С.Зюзіна

Активне входження України до європейської спільноти потребує надання можливості майбутнім фахівцям отримати освіту, орієнтовану на світовий освітній простір. Перед системою вищої медичної освіти в цих умовах постають нагальні проблеми, які потребують термінового розв'язання.

Одна з таких проблем - усвідомлення освітянами ролі та місця самостійної роботи студентів у навчанні та формуванні в них свідомого клінічного мислення.

Кафедри пропедевтичної педіатрії були одними з перших клінічних кафедр, які розпочали впровадження кредитно-модульної системи у вищих навчальних закладах України. Перед співробітниками нашої кафедри постало завдання творчої передачі знань від викладача до студента, яке передбачає динамічне отримання знань та вмінь у процесі свідомої активної особисто-значущої діяльності кожного студента з урахуванням його можливостей та попередньої підготовки.

Використовуючи вже наявну навчально-методичну базу, співробітники кафедри внесли в навчальний процес відповідні корективи, спрямовані на оптимізацію й активізацію аудиторної та позааудиторної роботи студентів, та стандартизацію засобів контролю й самоконтролю засвоєння знань. З цією метою були розроблені ситуаційні задачі різних рівнів складності та уніфіковані пакети тестових завдань для поточного і підсумкового контролю. Оцінювання проводиться в балах згідно з ECTS.

Посилену увагу звертаємо на складання методичних розробок для аудиторної та позааудиторної роботи студентів. Такі розробки, крім завдань, що підлягають виконанню, та чіткого алгоритму дій, питань, які необхідно вивчити, контрольних запитань та переліку рекомендованих джерел інформації, обов'язково містять тести і ситуаційні задачі для самоконтролю та перевірки засвоєння матеріалу зі зразками їх розв'язання.

Значна частина навчального часу (до 70%) припадає відтепер на самостійну роботу студентів, яка в аудиторні години проходить безпосередньо у відділеннях стаціонару та поліклінічних відділеннях дитячої міської клінічної лікарні (головний лікар - Пономаренко Л.М.), де створені всі умови для збагачення необхідним досвідом у роботі зі здоровими та хворими дітьми та формування свідомого, відповідального ставлення до роботи медичного працівника. Наявність у лікарні відділень різних профілів дозволяє студентам ширше ознайомлюватися з фізіологічними особливостями життєдіяльності організму дитини, семіотикою уражень і хвороб дітей різного віку. Досвід від безпосереднього спілкування з дітьми та їхніми родичами, опанування навичками самостійного обстеження хворих - це підґрунтя формування в майбутніх фахівців клінічного мислення. Але ми не повинні забувати, що вивчення пропедевтичної педіатрії розпочинає курс клінічних дисциплін: студенти вперше приходять у клініку, зперше мають можливість спілкування з хворими. Саме тому роль викладача в правильному спрямуванні самостійної аудиторної роботи студента залишається досить значною. Необхідно також звертати посилену увагу на індивідуальну роботу зі студентами. Для кращого засвоєння студентами окремих тем змістових модулів та всього навчального матеріалу ми виділяємо групи студентів з доброю успішністю - такі студенти отримують складніші завдання для поза-аудиторної самостійної роботи, працюють у студентському науковому гуртку, готують реферати та доповіді за обраною тематикою під керівництвом викладачів, беруть